

50 anys de la Facultat de Geografia i Història

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

50 anys de la Facultat de Geografia i Història

Parlaments
de l'acte institucional
18 d'abril de 2024

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

© Edicions de la Universitat de Barcelona
Adolf Florensa, s/n, 08028 Barcelona, tel.: 934 035 430
www.edicions.ub.edu, comercial.edicions@ub.edu

ISBN: 978-84-1050-122-5
Dipòsit digital: <http://hdl.handle.net/2445/216154>

Data d'edició: 2024

Aquest document està subjecte a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObra-Derivada de Creative Commons, el text de la qual està disponible a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Sumari

Introducció	7
Parlament de la representant de l'alumnat, Sra. Rosa Vergés, directora de cinema	9
Parlament del representant del PTGAS, Sr. Higinio Alcocer, tècnic logístic jubilat	17
Semblança històrica a càrrec del Dr. Jordi Casassas Ymbert, catedràtic emèrit d'Història Contemporània	21
Parlament del Dr. Ricardo Piqueras Céspedes, degà de la Facultat	33
Parlament de la Dra. Marina Solé Català, secretària general de la Universitat de Barcelona	35
Parlament del Dr. Joaquim Nadal i Farreras, conseller de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya	39

Introducció

El 50è aniversari de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona és una fita important que commemora mig segle de dedicació a l'educació i la recerca. El 18 d'abril de 2024 aquest esdeveniment va reunir figures destacades i membres de la comunitat universitària per celebrar els èxits passats i projectar-se cap al futur. Aquest llibre recull les intervencions més rellevants de l'acte commemoratiu, i ofereix una visió rica i diversificada de les perspectives d'antics alumnes, personal tècnic, acadèmics i càrrecs, preservant l'oralitat dels seus discursos per tal de no perdre'n la vivesa.

La celebració va comptar amb la participació de la Sra. Rosa Vergés, directora de cinema guardonada amb el premi Gaudí d'Honor 2024. Com a representant de l'alumnat, Vergés va compartir les seves experiències personals a la Facultat i va destacar la influència que va tenir en la seva carrera artística. La seva intervenció va reflectir l'impacte transformador de l'educació superior en les vides dels estudiants i va posar en relleu el valor de la formació humanística.

En representació del personal tècnic, de gestió i d'administració i serveis (PTGAS), el Sr. Higinio Alcocer, tècnic logístic de la Facultat, ja jubilat, va aportar una perspectiva diferent però igualment valuosa. Amb un to nostàlgic, Alcocer va relatar anècdotes de les seves tres dècades de servei a la Facultat, subratllant tant els reptes com els moments gratificants viscuts. El seu parlament va ser un testimoni del compromís i la dedicació del personal que contribueix al funcionament diari de la institució.

El Dr. Jordi Casassas Ymbert, catedràtic emèrit d'Història Contemporània, va oferir la lliçó principal de l'acte. Amb la seva profunda saviesa i experiència acadèmica, Casassas va fer una anàlisi rigorosa dels canvis i les continuïtats viscuts en l'àmbit de les ciències

socials i humanes durant els darrers cinquanta anys. La seva intervenció va proporcionar un context històric que va enriquir la comprensió dels assistents sobre l'evolució de la Facultat i la seva rellevància en el panorama educatiu actual.

El discurs del degà de la Facultat, el Dr. Ricardo Piqueras Céspedes, va copsar l'esperit de la celebració. Piqueras va destacar els assoliments de la Facultat i va expressar la seva gratitud envers tots els que han contribuït al seu èxit. També va traçar les línies mestres del futur de la institució, emfasitzant la importància de la innovació i l'adaptació als nous desafiaments educatius i socials.

Finalment, l'acte es va tancar amb els parlaments de la secretària general de la Universitat de Barcelona, la Dra. Marina Solé Català, i del conseller de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, l'Hble. Sr. Joaquim Nadal i Farreras.

Aquest llibre no només serveix com a record d'un esdeveniment significatiu, sinó que també actua com una eina per inspirar les generacions futures. Les intervencions recollides aquí són un testimoni de la diversitat de veus que conformen la comunitat de la Facultat de Geografia i Història i reflecteixen el compromís col·lectiu amb l'excel·lència acadèmica. Esperem que, en llegir aquestes pàgines, els lectors puguin captar l'essència del que significa ser part d'aquesta prestigiosa institució i experimentin un renovat sentit de pertinença i orgull.

Parlament de la representant de l'alumnat, Sra. Rosa Vergés, directora de cinema

Conseller, tinent d'alcalde, president del Consell Social, vicerectores i vicerectors, secretària general, deganes i degans, amigues i amics, alumnes,

A mi em sembla una aposta molt generosa permetre'm que sigui jo qui parli en nom de tantíssims i tan excel·lents alumnes formats en aquesta facultat al llarg de tants anys.

Si m'atreveixo a posar en comú la meva experiència és perquè probablement té molt a veure amb la de molts altres estudiants.

A la universitat formes part d'un col·lectiu, vius experiències en grup i et prepares conjuntament per fer el salt a la vida professional.

El meu primer salt important al món va ser la primera vegada que vaig sortir de casa i vaig socialitzar amb gent de la meva edat que no eren la meva família. Anar al parvulari va ser un salt afortunat. L'Escola Andersen seguia l'avançat mètode Montessori, que considerava que els millors mestres dels infants eren els mateixos infants. A mi em va permetre aprendre amb naturalitat, confiar i gaudir de la meva pròpia curiositat. La màgia d'aprendre a llegir i escriure va ser la primera experiència d'iniciació compartida. Em recordo asseguda en una cadira petita, en rotllana, tota la classe en grup.

El meu segon salt important i molt semblant a aquest va ser quan vaig entrar a la universitat. També representava una ocasió de socialitzar amb gent de la meva edat, amb interessos comuns i fora de casa, de la família, i aquesta vegada per independitzar-me. I també va ser un salt afortunat.

Si a l'Escola Andersen l'aplicació del mètode Montessori em va abocar a descobriments, la Facultat de Geografia i Història va consolidar el coneixement de mi mateixa, em va obrir els ulls a un món desconegut, ple d'iniciatives, de preguntes, de llibertat i de compromís.

Vaig tenir la sort d'estudiar durant el pla d'estudis conegut com el Pla Maluquer, un nom que fa bona parella amb Montessori perquè conté una fórmula d'obertura de la ment en una època convulsa. Oferia assignatures optatives des de primer curs i això permetia dissenyar amb gran llibertat els currículums dels estudiants segons les seves prioritats.

L'escola secundària i el batxillerat els deixo de banda perquè formen part d'una categoria diferent que no es correspon amb la descoberta, sinó amb la integració social, el compliment, la recerca de la manera camaleònica de no ser diferent. Estudiava per obligació, per treure bones notes i satisfer la família i els professors.

Hi va haver, però, un moment decisiu en aquella etapa, quan el futur era molt més enllà de l'horitzó quotidià. Havia de decidir si em decantaria per estudiar ciències o lletres.

M'agradaven les matemàtiques, però més aviat per comptar els pinyons que hi havia dins una pinya, quan obrir-la sota un pi m'entretenia. El meu record de pensar: observant la natura. I, naturalment, m'agradava molt llegir, perquè a casa l'espai de trobada era la biblioteca, un santuari de cultura on convivia tota mena de llibres d'art, de pensament, clàssics o de ficció. El meu pare, Josep Vergés, editor, rebia els escriptors que publicaven a Destino a la biblioteca, on discutien els manuscrits. D'allí va sortir l'obra completa de Josep Pla. També era on signava les meves notes si aprovava. Sempre justet, s'ha de dir.

L'elecció que decantaria els meus estudis superiors no la prendria jo tota sola, sinó que havia de passar un examen psicotècnic. Una de les proves consistia a dibuixar un arbre. Dibuixo molt malament, però d'imaginació no me'n falta. Així que el meu arbre probablement tenia branques capgirades com arrels, enfilant-se cel amunt, d'on penjaven en fulls de paper, en blanc o escrits, flors inventades i potser algun llumet. A l'entrevista posterior amb la psi-

còloga se'm va informar que jo podia estudiar el que volgués. Podia triar entre ciències o lletres. Tant era.

Em vaig sentir davant d'una gran responsabilitat, com si el futur, aquell horitzó llunyà, se'm tirés al damunt de cop. Però, com a les pel·lícules, l'escena tenia un final inesperat. Faltava una part del diàleg: «Pots triar el que vulguis, perquè no vals ni per a una cosa ni per a l'altra». Crec que, inconscientment, aquell dia em vaig decantar pel cinema, on mana la imaginació.

Ja era la meva passió secreta, però mai hauria cregut possible que es convertís en la meua vida professional, en tot el que m'ha format com a persona.

Després de l'any de trànsit del COU, on tots voltàvem a classe, a casa i al carrer com abelles desorientades, per fi va arribar el desitjat moment de matricular-me a la universitat.

Aquell carnet blau cel que encara conservo ha estat per a mi més preuat que el d'identitat. Un carnet que em donava accés a la Facultat on vaig estudiar i també vaig aprendre, tant de mi com de l'època que em va tocar viure.

Vaig conèixer diversos seus, com la provisional a l'Escola d'Estudis Mercantils de Pedralbes, d'on sempre sortíem caminant, o més aviat fugint dels grisos, que ens empaitaven amb porres. Vaig estrenar el nou edifici també a la zona universitària de Pedralbes, on coincidíem amb futurs arquitectes o enginyers, en manifestacions o tranquil·lament a les pauses entre classes, al sol, sobre la gespa, parlant de tot i de res, de si la vida ens permetria seguir els nostres interessos.

Però si rodés la pel·lícula d'un estudiant com jo era, escolliria l'escenari de l'Edifici Històric de la plaça de la Universitat. Les antigues aules, la biblioteca silenciosa, el claustre amb bancs de fusta sempre ocupats, el jardí ombrívol ple de plantes, el bar al soterrani, que s'omplia de cop i volta quan sonaven els timbres en acabar les classes, on, prenent tallats i entrepans, es feien múltiples tertúlies que rebotaven confuses al sostre, a tot volum.

Estic convençuda que l'edifici sencer conserva a la memòria les veus i les idees de professors i alumnes, no d'anys, sinó de segles.

La porta d'entrada a la Facultat era per a mi una porta giratòria. Girava i m'impulsava a cada volta, després de les classes, a descobrir la ciutat que jo desconeixia completament.

El professor Alexandre Cirici Pellicer, per exemple, em va fer recórrer Barcelona pam a pam, observant-ne el disseny, les portes, el grafisme, les botigues, els edificis.

Anava sovint a la biblioteca modernista de l'Institut Amatller d'Art Hispànic, a presentar treballs al doctor Alcolea, l'organitzador dels estudis específics d'Història de l'Art.

El Pla integrador, a més de les matèries tradicionals d'Història de l'Art, comprenia estudiar història de la música, art dramàtic o cinema, teoria de l'art, sociologia, matèries impartides per especialistes en la crítica, en la plàstica, l'arquitectura i totes les arts. Els professors actius professionalment mantenien una distància curta. Més enllà de qualificar-me per obtenir un títol, eren referents que em convidaven a veure'm en connexió amb el meu futur professional. Aprenia a pensar per mi mateixa. I, per a gran sorpresa meva, quan en un examen destil·lava opinions pròpies, treia unes notes magnífiques.

Com més coneixement rebia, més necessitat tenia de reflexionar, d'expressar-me. Vaig aprendre que mai no es deixa de tenir interès per aprendre.

Aquells anys d'estudiant em van definir en obligar-me a fer-me preguntes, algunes de les quals mantenen la qualitat de la interrogació. Encara passen com asteroides per la constel·lació del meu cap. No era només als llibres o a classe on trobava el que la meua mirada recentment despertada buscava. No hi havia encara estudis especialitzats i amb l'apropament a les arts vaig trobar la drecera per acostar-me al cinema.

Vaig descobrir que al llarg de la història de la humanitat hi ha hagut grans cineastes que s'han expressat a través de tots els àmbits artístics. Vaig entendre que el cinema ha existit sempre. Només va fer falta arribar al segle XIX, a finals, època de grans revolucions tecnològiques i científiques, per inventar-lo.

Quan estudiava l'art prehistòric em mirava les escenes de caça pintades a les coves fent l'exercici d'obrir i tancar els ulls repetida-

ment, imitant el pas de l'obturador d'una càmera. I l'escena es convertia en una imatge animada. Em preguntava si Goya no hauria estat un bon documentalista. Un cineasta agosarat rodant escenes entre el somni i la raó. I Van Gogh encara em sembla un cineasta innovador i provocador. Com a director de fotografia, Vermeer componia uns enquadraments suggeridors. No em cansava de buscar la llum a les taques de pintura del romanticisme i la foscor melancòlica als retrats d'El Greco, de La Tour o de Caravaggio. Els paisatges solitaris en pla general de Modest Urgell serien un bon inici per a una pel·lícula. Els efectes especials de Leonardo da Vinci són espectaculars, com harmònic és el pinzell de Velázquez. *El jardí de les delícies* del Bosch i *La primavera* de Botticelli m'explicaven moltes històries. Les escenes esculpides en els claustres romànics eren per a mi com un *storyboard*. I llegia en clau de cinema *noir* les representacions de les vides dels sants i els màrtirs a les esglésies. La mesquita de Còrdova m'admirava pel so Dolby Stereo que s'aconsegua a les seves sales. El murmur de l'aigua i el secret entre les columnes sedueixen l'espectador més exigent. Bach, Beethoven, Mozart... componien bandes sonores molt visuals. I entre els millors guionistes encara vigents vaig trobar Shakespeare, Cervantes, Edgar Allan Poe, Jane Austen, les germanes Brontë i molts més. Considerava un bon director d'actors Rembrandt, que buscava l'ànima dels personatges retratats observant-se ell mateix davant un mirall, com si fos l'objectiu d'una càmera. Em fascinaven les naturres mortes de Clara Peeters, una dona sense dret a signar les seves obres al segle XVII, però que va incloure petits autoretrats en miniatura en els reflexos de les copes d'alguns dels seus bodegons.

Tot això i més pensava, sense saber que seria de tanta utilitat després. Tota aquella suma de mirades aplicada a cada una de les meves pel·lícules. És tan important colleccionar referents! La meua vida universitària s'escampava pertot arreu. Vaig començar a freqüentar la Filmoteca per al cinema clàssic, i per a les novetats menys comercials anava a projeccions a l'Institut Americà, el Francès, l'Italià, l'Alemanya.

I en una nova volta inesperada de la porta giratòria, per influència del professor de teatre Ricard Salvat, vaig acabar dalt d'un escenari recitant Salvat-Papasseit amb el grup, llavors de somiadors, Dagoll Dagom.

L'assignatura que em va enlluernar més era Història del Cinema: la impartia Miquel Porter Moix, ens projectava pel·lícules mudes. Recordo com si fos avui que per la paret de l'aula baixava un cotxet amb un bebè, trontollant per unes escales a un ritme trepidant, empès per la càmera d'Eisenstein. Va ser una sessió determinant a la meua vida. En acabar la projecció, el professor va encendre els llums i va demanar al nombrós alumnat si hi havia algun voluntari que volgués col·laborar amb ell a muntar la incipient Direcció General de Cinema de la Generalitat.

Vaig alçar el braç molt amunt i molt decidida. I vaig passar moltes hores d'aquell curs arxivant fotografies de cinema en un soterrani del Palau Güell, amb Miquel Porter a la vora debatent amb col·leccionistes, amb cineastes, parlant de pel·lícules i planificant mil i una coses.

L'Acadèmia del Cinema Català m'ha concedit aquest any, com bé heu dit, un premi que duu el seu nom, el Gaudí d'Honor-Miquel Porter.

Un gir de 360 graus a la fabulada porta giratòria de la universitat em comunica amb els meus inicis.

I va ser preparant el meu discurs, fent marxa enrere en la meua vida professional i personal a manera de *flashback* que em vaig adonar que l'escena principal de la pel·lícula de la meua vida comença aquí, a la universitat. El nucli del guió és la meua vida d'estudiant.

Aquest ha estat el gran mèrit de la formació com jo l'he rebuda. El pas per la universitat m'ha permès un temps de maduració únic. Em sento afortunada d'haver tingut l'oportunitat de cultivar la meua passió. A vegades el fruit ha estat agre dolç, no sempre ha estat bona la collita, però això sí, no m'ha faltat mai la curiositat pel coneixement, per reflexionar i per qüestionar. Després d'haver lluitat per la llibertat d'expressar-me amb imatges, signant la meua obra sense haver d'amagar-me reflectida en una copa pintada, i lleial al

compromís de compartir el que apreng, m'agradaria ser una referent més, una mil milionèsima espurna entre tantíssimes altres, per impulsar amb la meva experiència les noves generacions d'estudiants.

Vaig tenir la sort —també, un altre salt— d'estar en connexió amb la creació de l'Escola de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC), vinculada a aquesta universitat, en mans d'un somiador, Josep Maixenchs.

Ell deia que era un somiatruïtes perquè es va somiar a través dels somnis dels joves. Tenia una idea fixa, que he anat repetint al llarg del temps: els estudis tenen sentit només si s'estableix una connexió natural amb el món professional. Hi va semblar un camp de talent. Va donar a molts joves l'oportunitat d'experimentar i especialitzar-se en matèries tècniques del cinema, amb la complicitat de l'Escola Pia i la Universitat de Barcelona —que concedeix la titulació oficial.

I, així, ara podem gaudir realment d'un cinema fet per una generació que ha pogut estudiar.

I ho dic pel valor que té el fet d'estudiar. Jo no m'esperava que avui, com a exalumna, encara conegués una seu nova d'aquesta universitat, perquè aquí hi vinc per primera vegada, en aquesta aula magna. Jo recordava l'anterior. I m'emociona especialment formar part d'aquest acte solemne del 50è aniversari de la Facultat de Geografia i Història.

La meva facultat, on, estudiant Història de l'Art, vaig aprendre l'art d'estudiar.

Gràcies.

Parlament del representant del PTGAS, Sr. Higinio Alcocer, tècnic logístic jubilat

Cuando me llamaron para trabajar en la Universidad de Barcelona, lo primero que pensé fue: «¡Qué suerte tengo! Voy a una de las mejores instituciones de este país, un adalid de la cultura, el conocimiento, la investigación, la educación, las buenas formas...». Bueno, lo de «buenas formas»... No llevaba ni seis meses en la Facultad en la que empecé cuando una mañana, al entrar en la Secretaría, veo a todo un señor catedrático gritando: «Això és una merda! Això no pot ser! Aquesta casa és una casa de barrets!».

No sé qué expresión se me quedaría, que la jefa de la Secretaría vino directa hacia mí y me dijo: «Tranquilo, Higinio, no pasa nada. Aunque ahora lo ves así, gritando, es una buena persona... Anda, ve y abre la ventanilla, que hay gente esperando». Voy, abro la ventanilla y, nada más abrirla, hay un señor que lo primero que me dice es: «¿Tienen habitaciones?». Y digo: «¡Madre mía! ¡Madre mía!». Pero no, no piensen mal. Se refería a las habitaciones de las residencias de estudiantes.

Esa ligera mala impresión que tuve ese día, luego se convirtió, una vez conocí la Universidad y me fui integrando, en buenas impresiones. Y cada vez mejores. De hecho, me quedé treinta años trabajando en esta facultad. Y estoy orgulloso de haberlo hecho, porque yo siempre he pensado que cualquier sociedad que se precie se tiene que sustentar sobre dos columnas básicas, que son la sanidad y la educación. Por eso, haber participado en una de ellas mediante mi trabajo en la Universidad de Barcelona, una institución de calidad y con un prestigio enorme en este país y fuera de él, es algo que me llena de orgullo. Al fin y al cabo, la Universidad de Barcelona es una de las bases más importantes que sostiene y da soporte a esa columna de la educación.

De esos treinta años, prácticamente la mitad los pasé en la Facultad de Geografía e Historia. Llegué a la Facultad dos años antes del traslado a este edificio. Y, la verdad, fueron dos años sufridos, porque antes de venir aquí los edificios de la Facultad estaban obsoletos. Había muchas cosas que eran muy deficientes, como el sistema eléctrico o la climatización. Cuando digo que fueron sufridos es porque no teníamos las condiciones de trabajo necesarias para estar a gusto.

Había compañeros y compañeras del PAS que se traían mantas de casa porque en invierno pasábamos frío. Y seguramente los profesores más veteranos que dieron clase allí se acordarán de haber tenido que dar clases con el abrigo y la bufanda puestos, igual que los alumnos.

Y a estas condiciones debemos añadir el panorama que teníamos, por una razón totalmente ajena a la UB, en la explanada delante de la Facultad, que empezaba a primeras horas de la tarde y continuaba hasta las primeras horas de la mañana, y que implicó algunos incidentes con estudiantes, profesores y PAS. De hecho, muchas veces, cuando entrábamos a trabajar, teníamos que escuchar obscenidades e insultos. Sobre todo, mis compañeras.

Con ese entorno y esas condiciones, venir al centro de Barcelona, a un barrio tan vital como el Raval, a un edificio nuevo, como lo era este entonces, fue como una bendición.

Teníamos un edificio que estaba en el corazón de Barcelona, muy bien comunicado gracias al sistema de transporte público que tenemos alrededor. Completamente equipado para que los estudiantes puedan estudiar en las mejores condiciones. Un edificio climatizado y accesible a todo el mundo. Y, no menos importante, un edificio que, gracias al plan de seguridad y riesgos y al plan de emergencias y evacuación, se puede considerar de los más seguros de la UB.

Bueno, ahora me voy a tomar una libertad personal, porque veo aquí a muchos compañeros de cuando aún trabajaba y que tuvieron el detalle de hacerme varios regalos por mi jubilación. Uno de ellos era un *kit* de montaje de cuatrocientas piezas de madera que, una vez ensambladas, se convertían en un automóvil, con motor y todo.

Y yo les dije: «El día que lo tenga montado, lo pondré en la estantería del salón de casa y, cada vez que lo vea, me acordaré de vosotros con mucho cariño». Quiero deciros que, mientras lo montaba, también me acordé de vosotros.

Para acabar, quiero tener un recuerdo para todas las personas fallecidas que durante estos cincuenta años trabajaron en esta facultad, porque todas ellas, con su trabajo, su sacrificio y su dedicación, contribuyeron a su crecimiento y desarrollo, y han hecho de ella una facultad sólida y competente. Mi respeto y mi recuerdo para todos ellos.

Por último, quiero dar las gracias al señor Ricardo Piqueras, decano de la Facultad, por haberme invitado a la celebración de este acto.

Semblança històrica a càrrec del Dr. Jordi Casassas Ymbert, catedràtic emèrit d'Història Contemporània

Els qui hem fet conferències i coses semblants, en alguna ocasió o altra hem dit allò de «potser jo no soc el més indicat per a parlar-vos», o també allò d'«altres podrien fer-ho millor que no pas jo», etc. (No crec que res de semblant s'hagi afirmat mai a l'inici d'un curs universitari, però això és un altre tema.) Doncs bé, jo haig de començar amb una d'aquestes declaracions de falsa humilitat, però és que veig companys, a la sala, que ho podrien fer millor que jo. Ara bé, com que per alguna raó em van escollir a mi, m'hi haig de posar. Segur que em deixaré molts noms i cometré algunes imprecisions; espero que els afectats em sàpiguen perdonar; els haig d'advertir que al darrere no hi ha cap malvolença personal, encara que això sembli estrany en un medi universitari.

El primer que haig de dir és que la nostra facultat fa cinquanta anys només des del punt de vista administratiu. Els estudis que s'hi imparteixen eren presents molt temps abans en el si de la Facultat de Filosofia i Lletres. Volia començar per aquí per poder apuntar que la dispersió de facultats, fins i tot des del punt de vista geogràfic, no ha afavorit precisament el desenvolupament de les humanitats a casa nostra. Sé que la cosa és molt més complexa, com sempre passa, i que aquesta manca d'interrelació també es va incrementar amb la separació física dels departaments i, sobretot, amb el campí qui pugui provocat per la individualització dels currículums i de les promocions acadèmiques.

Com a tal Facultat, la de Geografia i Història penso que va ser filla, com a mínim, de tres circumstàncies. Una de naturalesa, si es vol, biològica, perquè cap a l'inici dels anys setanta va arribar a la universitat l'onada dels fills del *baby boom* de la postguerra i la Fa-

cultat de Filosofia i Lletres ja superava els cinc mil estudiants, xifra que desbordava la capacitat de gestió d'aquell moment. En segon lloc, va ser fruit dels intents interns de renovació universitària amb la participació de professors i estudiants i que, en el pla concret, es van materialitzar en el denominat Pla Maluquer. I, en tercer lloc, com no podia ser d'una altra manera en el nostre país, va ser fruit de la intervenció ministerial «benefactora» que modificava el pla propi i ordenava, a més, la divisió de la Facultat en quatre de noves.

Sobre la primera circumstància, la biològica, voldria afegir que aquest creixement va provocar l'ingrés de molts professors joves (entre ells el de qui us parla, el gener del «julià» 1974), cosa que, per a bé o per a mal, va canviar força la fesomia de la universitat i va posar en marxa el denominat moviment dels PNN (professors no numeraris), que, a banda de fer sentir les reivindicacions concretes, va tenir la virtut de generar un gruix de professors que compartíem una idea similar d'universitat al servei del país. Cal dir que el creixement no va parar, atès que el gran augment de l'atur provocat pels efectes de la crisi global del 1973 va comportar el creixement de l'alumnat, que ingressava especialment a les nostres facultats. Això va acabar de consolidar els denominats estudis nocturns, iniciats el curs 1968-1969, durant el deganat de Joan Vilà i Valentí.

El denominat Pla Maluquer va ser realment important en molts sentits i va connectar amb les aspiracions renovadores de l'anti-franquisme, tan present a la nostra universitat. En el fons va traduir la voluntat de recuperar l'esperit de la vella Universitat Autònoma republicana dirigida pel rector Jaume Serra i Hünter i el degà de Lletres Pere Bosch i Gimpera. Va significar la recuperació de la llibertat perquè els alumnes, tutoritzats convenientment, poguessin escollir els seus itineraris acadèmics; la introducció del treball pràctic, i el lligam entre la recerca i la docència que Bosch i Gimpera havia importat de la Universitat Humboldt alemanya abans de la Gran Guerra. El moment, en aquells anys 1968 i 1969, era realment convuls: el 1966 la Caputxinada havia posat en marxa el Sindicat Democràtic d'E estudiants de la Universitat de Barcelona, seguit d'una important repressió a professors i estudiants i d'una agitació cons-

tant que va culminar el gener del 1969 amb la «caiguda» del bust del dictador i d'una bandera espanyola a la Gran Via, cosa que va comportar el tancament automàtic de la Universitat.

El desembre del 1968 el degà Maluquer havia anunciat a la Facultat la seva intenció de reformar el pla d'estudis; per a aquesta tasca va comptar amb l'ajuda del seu company, el Dr. Pericot, i d'altres professors més joves, com l'enyorat Josep Florit. El Pla va ser aprovat pel ministre José Luis Villar Palasí el 19 de setembre de 1969 i es va començar a aplicar el mateix curs 1969-1970. Aquest pla preveia la introducció d'assignatures sobre Catalunya; implicava superar els dos primers cursos comuns amb només deu assignatures de tipus A i la posterior adscripció a una especialitat que fixava les línies fonamentals d'obligatorietat durant els tres anys finals; la resta, fins a divuit assignatures o setze amb tesina de llicenciatura, podien ser escollides per l'alumne entre l'oferta d'assignatures de tipus B i altres de tipus monogràfic i més especialitzades, que s'identificaven com a assignatures de tipus C. Per cert, en una ocasió que vam seure de costat en una junta de facultat, el «vell Maluquer» em va comentar fins a quin punt s'equivocaven els professors consagrats que es refugiaven en la comoditat de la docència d'assignatures de tipus C coincidents amb la seva recerca particular, deixant per als professors joves la responsabilitat de les assignatures més generals, de caràcter introductori i obligatòries en els cursos comuns (per tant, amb major aflluència d'alumnat). Ell pensava que era als «consagrats» a qui corresponia impartir la generalitat introductòria i, d'aquesta manera, engrescar els alumnes cap a les seves respectives especialitats. El Pla també va preveure els estudis de Geografia com a especialitat independent.

Poc després, la junta de numeraris de la Facultat de Filosofia i Lletres va protestar contra la imposició del que es va conèixer com a Pla Suárez (nom del director general d'*Enseñanza Superior* que el va dissenyar), anunciat tot just el curs 1971-1972; per a ells significava un clar retrocés. Com era lògic segons la llei de l'embut i del *trágala* que venia sempre des de dalt i del tot habitual a l'Espanya de Franco, el Pla va tirar endavant i, lligat amb ell, el juliol del 1973

va arribar el decret que dividia el tronc comú en quatre noves facultats: la de Filologia, la de Ciències de l'Educació, la de Filosofia i la de Geografia i Història. La nova normativa es va fer efectiva definitivament el curs 1976-1977, no sense tensions i resistències.

Per preparar aquesta intervenció vaig voler comprovar què deien els meus títols universitaris, que, com tothom, guardo en un tub ple de pols, i vaig constatar que d'una manera o d'una altra reflectien aquesta transició: em vaig llicenciar el 1973, un any després d'acabar la carrera, i el títol especificava «Facultat de Filosofia i Lletres Secció d'Història Moderna»; el doctorat, el setembre de 1977, reflectia la mateixa filiació; en canvi, el Diploma de Premi Extraordinari, del mateix 1977, ja especificava «Facultat de Geografia i Història», però la secció era la genèrica Secció d'Història, que es va mantenir com una especialitat més. Tot amb tot, quan el novembre del 1989 vaig guanyar la càtedra, aquesta ja va ser d'Història Contemporània i vaig respirar tranquil, perquè pensava que fins aleshores havia viscut en la il·legalitat. Els camins administratius universitaris són infinits, com els del Senyor.

La Transició també va afectar l'espai físic de la nova facultat. Fins al curs 1976-1977 se'n va mantenir la dispersió. Els departaments estaven malgirbats i dispersos per l'Edifici Històric; la majoria de les classes també, fins i tot utilitzant algunes aules del Pati de Ciències, mentre que d'altres ja es començaven a impartir en els dits «barracons de Pedralbes». Fins i tot es va posar un microbús llançadora per portar els professors cap a les Corts. El curs 1976-1977 es va iniciar el trasllat al que es va conèixer com l'«edifici Cúpules», obra dels arquitectes Carmona-Carbonell-Valdecasas, exemple destacat del denominat brutalisme arquitectònic que s'havia imposat a l'Europa occidental després de la Segona Guerra Mundial. Des del meu punt de vista absolutament diletant, penso que al conjunt li esqueia bé el terme *brutalisme*: tres torres de diferent alçària amb aules a la planta baixa i el subsol, passadissos sense gens de gràcia i la distribució dels departaments per pisos; un pàrquing amb dos grans mòduls, on normalment s'impartien els ensenyaments introductoris; un únic edifici rectangular, on es localitzaven

els deganats, les sales de juntes i l'administració; i un edifici circular (conegut com «el platillo volante», així, en català fabrià) que servia de biblioteca. A cada pis de les torres, i per descomptat a la biblioteca, hi predominaven les parets circulars, adequades, com sap tothom, per col·locar-hi llibreries.

En aquest conjunt s'hi van instal·lar les facultats de Geografia i Història i de Filosofia, incloent-hi els estudis de Psicologia fins que no es va enllestir el Campus Mundet. Recordo amb gran simpatia veure circular pels passadissos el gran professor Miquel Siguan amb el seu característic caminar «deconstruït», qui en aquell moment importava a l'ensenyament català el fonamental model quebequès de la immersió lingüística. Anys més tard, també recordo la sorpresa que em va fer veure sovint l'estudiant de filosofia Lluís M. Xirinacs vestit amb un *trajo* impecable.

Pel que fa a la nostra facultat, el primer degà va ser el professor Antonio Palomeque Torres, inicialment professor d'institut passat a la Universitat a mitjan anys quaranta, una persona excel·lent que a l'Edifici Històric es va fer famós per la concorregudíssima classe en què cada curs explicava la cultura i «l'escriptura» en la societat prehistòrica. Quan a tots ens va colpir la mort del nostre company i professor d'història Joan Camps, només amb vint-i-vuit anys, la insistència del jove Jesús Contreras i la bona disposició del degà van aconseguir un ajut per a la família de cinc-centes mil pessetes. Ràpidament, el doctor Palomeque va ser substituït per Emili Giralt i Raventós, que va ser degà entre els anys 1977 i 1980. Giralt formava part del grup de professors, juntament amb Miquel Tarradell, Pere de Palol o Manuel Riu, retornats a la Universitat de Barcelona després d'un periple acadèmic per la Península; en aquest cas, venia de València i va representar l'obertura progressista després de la mort del dictador: ell va liderar la confecció d'un nou pla d'estudis que corregia el Pla Suárez i el tornava a acostar al Pla Maluquer, i sota el seu mandat, entre d'altres, es van separar les especialitats d'Història Moderna i Història Contemporània.

L'època seguia essent convulsa, amb un alumnat força polititzat i el moviment dels professors PNN en plena efervescència; molts

dels seus membres havien estat alumnes de la primera promoció de les diferents especialitats, acabats de llicenciar el 1972. Les juntes de facultat eren obertes i assembleàries, sovint amb força soroll, parlaments d'alta càrrega política, aplaudiments i desaprovacions sonores, etc. Recordo un dia que estàvem asseguts gairebé al final de l'auditori en Josep Florit i jo i, *en un moment dado*, ens va distreure un soroll de succions molt característic, ens vam girar amb discreció i ens vam trobar amb el somriure de l'entranyable professora i antropòloga Josefina Roma, que donava de mamar a un dels seus innumbrables fills; era una avançada al seu temps, que cada any ens regalava per Nadal un goig fet i editat per ella mateixa, ocasió que tots esperàvem amb gran il·lusió i tendresa.

En aquest ambient ens vam fer grans, alguns més que altres, per descomptat. Durant força temps va persistir el predomini dels catedràtics «fundadors» dels nous departaments, a finals dels seixanta i a l'empara del Pla Maluquer. Al Departament d'Art hi havia el professor Santiago Alcolea, que va manar fins a la seva jubilació als anys vuitanta. A part de la incorporació de professorat jove (amb una gran representació femenina), el doctor Alcolea va tenir l'encert d'integrar gent de fora de la Universitat però de gran prestigi ciutadà, com ara Alexandre Cirici, Francesc Miralles, Miquel Porter, Oriol Martorell, Frederic-Pau Verrié o Ricard Salvat, entre els més destacats. A Geografia, el departament el va crear (l'any 1966 com una secció) i dirigir els primers quinze anys Joan Vilà i Valentí, amb la col·laboració destacada de Salvador Llobet i de professors com Maria de Bolòs, Horacio Capel, J. L. Albentosa o Tomàs Vidal; ràpidament s'incorporaren alumnes de la primera promoció, com ara Lluís Casassas, Carles Carreras, Pedro Clavero o Roser Majoral, entre d'altres. El curs 1986-1987 aquest departament, que vivia en una gran harmonia interior, va creure oportú dividir-se en dos: un de Geografia Física i Geografia Regional i un altre de Geografia Humana.

Al Departament d'Història Moderna, l'empremta de Vicens Vives s'havia difuminat d'una manera ben sorprenent: això ens portaria molt lluny, a un altre excurs de naturalesa política local que ara no ve a tomb. Fins a l'any 1969 hi va predominar l'opusdeista Valen-

tín Vázquez de Prada, persona molt atenta i formal, que caminava amb un posat que a mi sempre em va fer pensar que s'havia empassat un mànec d'escombra. Al seu costat, i fins al 1971, hi havia José Manuel Cuenca Toribio, terrorífic amb els estudiants per la duresa dels seus exàmens orals (tots en tenim anècdotes). En aquell moment inicial, els professors joves eren els doctors Pere Molas, que després dirigiria el Departament força anys, i Carlos Martínez Shaw, destacat marxista i entusiasta introductor de la matèria Metodologia de les Ciències Socials, que, veient la seva orientació «formativa» de ments necessitades, alguns denominàvem (respectuosament) Meteorologia de les Ciències Socials. Ara no recordo si aquella iniciativa va ser un intent de passar pàgina o de perpetuar el llegat de l'obra de Marta Harnecker *Los conceptos elementales del materialismo histórico* (no em surt d'esmentar-la en català), apareguda en llengua castellana tot just el 1969. En qualsevol cas, no va tenir gaire èxit perquè aquest llibre terrible el 2007 va arribar a la seixanta-cinquena edició en llengua castellana. Els camins del pensament occidental també són infinits i si, com em sembla, el fenomen va venir motivat en gran part per la pulsio del mercat sud-americà, aleshores caldrà revisar el ventall dels crims colonials comesos per Espanya en aquelles terres. Perdoneu aquest nou excurs, que ben segur que es deu a la meua ancianitat acadèmica.

Un altre departament que teòricament tenia a veure amb l'herència de Vicens Vives va ser el d'Història Contemporània. La relació de Vicens amb la nostra facultat és, si més no, força curiosa, potser perquè ell mateix va acabar preferint el món dels economistes, més influent que no pas el de la història. Durant la meua carrera —i consti que anava força a classe (quan n'hi havia)—, de fet entre els anys 1966 i 1972 puc dir que només un professor ens va parlar de Vicens i, com en tants altres camps, ens vam haver de fabricar el coneixement d'aquest historiador *a posteriori* i per compte propi. Al Departament hi havia el ja esmentat doctor Palomeque, el doctor Carlos Seco Serrano (1957-1975), ambdós encastellats en el seu gran despatx de la torre del Rellotge; també l'agregat i jesuïta Nazario González (1967-1974), un dels introductors de l'estudi del marxisme

a la Facultat, l'adjunta Mercedes Vilanova (1968-2006) i Josep Florit, professor ajudant, seguit dos anys després per Antoni Jutglar (1970-1980). El 1971 havia arribat de València el professor Emili Giralt i, amb ell, Rafael Aracil, la qual cosa va ser vista com la continuïtat progressista de l'herència de Vicens, de qui Giralt havia estat alumne. Un altre professor destacat va ser Josep Termes, el qual va tenir una primera fase docent interrompuda per les expulsions en ocasió de la Caputxinada i, després, una segona fase ja com a catedràtic entre els anys 1982 i 1991, en què va integrar el selecte grup de professorat que es va incorporar a la prestigiosa Universitat Pompeu Fabra. Tampoc no puc oblidar el catedràtic Vicente Cacho Viu, opusdeista madrileny votant del PSOE (ell deia que era «Opus 5a assemblea»), qui va sobresortir per la seva recerca sobre el catalanisme. Durant un temps vam tenir al Departament la confrontació viva entre dretes i esquerres, amb la qual cosa vam ser com un petit mirall amb el reflex del país, confrontació que va desembocar en la feliç situació que encara perdura i en la qual tots vam ser progressistes.

Un altre focus de progressisme acadèmic va ser la Menció (1983) i després Departament d'Antropologia (a partir del 1994 amb llicenciatura pròpia), conformat pel professor agregat Claudi Esteve (1968-1984). Ell venia de Madrid i, abans, de Mèxic, on havia estat deixeble de Bosch i Gimpera, entre d'altres. El Departament va comptar inicialment amb les professores Maria Jesús Buxó i Josefina Roma, i amb Jesús Contreras. A més, durant molt temps va integrar els estudis d'Història d'Amèrica, amb el professor Miquel Izard (1961-1965 i del 1975 fins a la seva jubilació), un altre deixeble de Vicens Vives i, si no vaig errat, el pioner de la reintroducció de la història contemporània de Catalunya a la nostra Universitat després de la Guerra Civil; al seu costat, en aquests estudis hi va haver també la professora Pilar García Jordán.

Ens queden els dos departaments que sens dubte representen millor el lligam dels nostres estudis entre el passat a l'Autònoma republicana, el «present» universitari sota el franquisme i el posterior, dit democràtic: em refereixo, per descomptat, a l'àrea de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia i la d'Estudis Medievals; la prime-

ra, determinada inicialment per la tasca de Pere Bosch i Gimpera, i la segona, per professors com Ferran Soldevila i el mateix Vicens Vives abans d'iniciar la nova etapa vers els estudis d'història moderna i contemporània. Es tractava d'unes àrees amb una gran projecció extrauniversitària en museus, excavacions i altres plataformes i institucions. En l'àrea de Prehistòria es va haver de viure inicialment sota la «dictadura» del falangista hedillista i filonazi Martín Almagro, que va arribar a Barcelona el 1939 com a director del Museu Arqueològic i el 1943 es va fer catedràtic de Prehistòria. La seva partença cap a Madrid (aquest era el recorregut típic dels catedràtics no catalans d'aleshores) i el retorn dels deixebles de Bosch i Gimpera van permetre iniciar un canvi substancial en aquestes disciplines. El 1959 tornava Joan Maluquer de Motes i, poc després, gent de la categoria de Pere de Palol o Miquel Tarradell. Els seus deixebles van acabar de conformar l'àrea, començant pels professors J. M. Fullola, Francesc Gràcia o Àngels Petit. En el camp de la història medieval, els primers passos post-1939 van venir determinats per la presència d'Alberto del Castillo, un altre dels que entren a Barcelona amb els nacionals, i de Felip Mateu Llopis (encara que aquest va desenvolupar el gruix de la seva tasca en la que amb el temps seria la Biblioteca de Catalunya). El disseny inicial del Departament, però, va correspondre a Emilio Sáez, arribat el 1958 a Barcelona, on el 1962 va constituir l'Institut de Historia Medieval de España que esdevindria el nucli del futur departament, que va dirigir entre el 1964 i el 1979, any en què va marxar a Madrid. Sáez va facilitar l'anada al Real Colegio de España de Bolonya als professors Salvador Claramunt i Prim Bertran; al seu costat, van acabar de donar forma al nou departament la professora Carme Batlle, una altra deixeblla de Vicens Vives, Antoni Sòria i Antoni Riera.

Fins a finals dels setanta i els primeríssims vuitanta, l'ambient a la Facultat podríem dir que va continuar essent força casolà. Ens coneixíem tots i ens aturàvem sovint a fer-la petar, quan ens trobàvem a la Secretaria, pels passadissos, en aquell bar realment tan poc acollidor o a les juntes de facultat. Els degans van ser Salvador Claramunt (1980-1992), Rafael Aracil (1992-1998) i el geògraf Pedro

Clavero (1998-2004). La novetat d'aquests anys, si més no administrativa, va ser la constitució de les divisions; pel que fa a nosaltres, la Divisió I de Ciències Humanes i Socials. El primer president va ser el filòleg Gabriel Oliver (1986-1992), membre destacat del grup mallorquí que, juntament amb el gironí, sempre han tingut molta capacitat d'influència a la nostra Universitat. Darrere seu van venir les presidències de Salvador Claramunt i de Jesús Contreras, i finalment la del filòsof Agustín González. No crec que les divisions tinguessin gaire temps per fomentar noves sinergies interdisciplinàries, si més no en l'aspecte acadèmic, però com a mínim era plaent trobar-nos amb companys d'altres facultats en les jornades electorals que es desenvolupaven al Paranimf.

L'altre factor que va determinar la vida de la Facultat va ser el llarg procés de retorn al centre de Barcelona. De fet, deu haver estat una de les obres més llargues que s'han fet a la ciutat (rere les de la Sagrada Família, és clar): van començar el 1989 i el procés es va perllongar fins al trasllat, durant el curs 2006-2007, gairebé vint anys després. Situat al carrer de Montalegre, l'edifici de les facultats de Filosofia i de Geografia i Història, obra dels arquitectes Cristian Cirici, Bassó i associats, volia ser un important equipament cultural que completava els existents i que havia de contribuir al gran projecte de revitalització del Raval endegat en la conjuntura olímpica de Barcelona'92. El disseny de la nova facultat ara ja no era brutalista, malgrat que va ser rebut amb parers no sempre coincidents: era un luxe poder disposar de despatxos amplis i unipersonals que s'obrien a uns passadissos que alguns van comparar amb la presó nord-americana de San Quentin, i, malgrat que no hi he estat ingressat mai i per això no tinc criteri comparatiu, sí que tenien una mica d'estètica carcerària. Es van haver de solucionar els problemes del soroll que pujava del bar i dificultava les feines de secretaria, i de la llum solar (tan estranya en el món mediterrani), que impedia la tasca a les aules. Però a l'àmplia biblioteca per fi predominaven les parets rectes.

Els degans i les deganes de la nova Facultat (i haig de precisar la doble adscripció de gènere perquè, si no, ella no m'ho perdonaria,

com a bona pionera que en fou) van ser la doctora María Ángeles del Rincón (2004-2012), Francesc Xavier Roigé (2012-2017) i Ricardo Piqueras (del 2017 fins a l'actualitat). Des de l'origen, la Facultat ha evolucionat molt: ara disposa de centres adscrits, instituts de recerca, càtedres adjuntes, projectes de recerca de totes menes i nivells, revistes especialitzades, col·leccions de llibres, tota la gamma de coses lligades a les noves tecnologies, etc. També ha evolucionat i s'ha professionalitzat moltíssim l'administració, de la qual no he parlat perquè una altra veu autoritzada ja ho ha fet. En definitiva, l'evolució ha estat enorme fins a convertir-se en la millor Facultat de Geografia i Història del Raval barceloní i, segurament, d'un espai geogràfic molt més ampli.

No voldria acabar, però, sense fer un parell de recomanacions de persona gran (per tant, de les que es poden oblidar just acabades d'escoltar). La primera és que em sembla que la Facultat hauria d'incrementar la seva presència cultural ciutadana i projectar cap enfora tot el potencial de què disposa, que és molt; això vol dir remar tots junts i, per tant, trencar la inèrcia individualista que ens acostuma a caracteritzar. Em permeto un suggeriment ambiciós com a exemple: l'organització d'un seminari internacional per discutir quin paper haurien de tenir les humanitats en la formació de la ciutadania en l'actual moment de crisi global. Tenim els companys de Filosofia al costat, que hi podrien estar interessats; i tenim l'actual rector, un magnífic aval i pont cap a altres disciplines. He pensat en aquesta iniciativa perquè en un altre moment històric de crisi, l'any 1936, destacats intel·lectuals i professionals europeus es reuniren a Budapest amb el mateix objectiu (l'admirat Johan Huizinga, entre ells). Molt recent, i si voleu una mica més *pijo*, el II Dénia Festival de les Humanitats, l'octubre de l'any passat, el van dedicar «a la mobilització de les humanitats al rescat de la condició humana». Potser m'he passat, però crec que aquesta iniciativa i altres de menor abast si més no ens recorden que la nostra responsabilitat va molt més enllà de l'exercici de la docència i la recerca.

La segona recomanació és més de Facultat endins. Penso que s'ha de buscar la manera que les successives generacions d'estu-

dians coneguin l'aportació que han fet a la institució i a la ciència els diferents professors que hi han dedicat una part important de la seva vida i activitat. Aquest és el gran potencial de la Facultat, cosa que va molt més enllà de la imprescindible bona gestió acadèmica i que fa que una facultat sigui facultat universitària i tingui allò que la separa d'un institut de tercer ensenyament.

Espero que em perdonareu les molèsties, i moltes gràcies.

Parlament del Dr. Ricardo Piqueras Céspedes, degà de la Facultat

Honorable Conseller, Il·lm. Tinent d'Alcalde, president del Consell Social, vicerectors i vicerectores, secretària general, degans i deganes (especialment els representants de les universitats germanes Rovira i Virgili i de les Illes Balears), membres dels col·lectius del PTGAS, el PDI i alumnes,

A tots, gràcies per la vostra presència en aquest acte institucional de commemoració dels cinquanta anys de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. Abans de res, haig d'agrair la participació i les intervencions als representants del col·lectiu del PTGAS i dels alumnes (Sr. Higinio Alcocer i Sra. Rosa Vergés), i especialment al Dr. Jordi Casassas el seu discurs magistral: no és fàcil fer una semblança històrica de mig segle, amb tants canvis socials, polítics i acadèmics. Gràcies al Cor UB per la seva intervenció, als serveis de Protocol, Audiovisuals, Administració de Centre i a la nostra tècnica de comunicació per fer possible, entre tots, aquest acte.

Cinquanta anys representen una petita part del més de mig mil·lenni de la nostra institució, però són els últims i han representat gran part de la vida acadèmica, laboral i personal de molts dels aquí presents. Cinc dècades d'història i activitat acadèmica i de recerca durant les quals la Facultat de Geografia i Història ha ocupat, i té la voluntat de seguir ocupant, un lloc central en l'àmbit de les humanitats i les ciències socials, aportant una excel·lència docent i investigadora continuada que, junt amb la de la resta de facultats, fa que la nostra Universitat tingui el reconeixement que actualment té. En tot cas, ni una universitat ni una facultat es fan només amb edificis, encara que siguin representatius d'una època històrica (en el nostre cas, passant de l'Edifici Històric a les cúpules de Pedralbes fins

al 2006 i al Raval fins a l'actualitat, on ja hem estat divuit anys). L'ànima d'aquesta facultat han estat i seran sempre les persones (PDI/PTGAS) que han treballat i treballen diàriament al servei de promocions anuals d'alumnes que van passant per les nostres aules i el nostre magisteri. És la història dels mandats de vuit degans i una degana representats institucionalment avui aquí pels últims quatre degans (Dr. Pedro Clavero, 1998-2004; María Ángeles del Rincón, 2004-2012; Francesc Xavier Roigé, 2012-2017, i un servidor fins avui). Vuit degans o set més una, amb el reconeixement que es mereix el mandat de la degana María Ángeles del Rincón, l'única dona que ha trencat l'hegemonia masculina dels alts càrrecs en aquests cinquanta anys de Facultat, que va coincidir, a més, amb el sempre complex canvi de Facultat. És però, sobretot, la història de generacions de docents i investigadors que han donat i continuen donant el millor de les seves vides professionals amb la passió i la dedicació que la nostra privilegiada professió mereix. Docents que, sense el suport i el treball cada vegada més sacrificat del nostre PTGAS i les administracions de centre, no podríem fer la nostra feina. La seva també excel·lència diària fa que la nostra facultat tingui en conjunt un capital humà que és el veritable tresor de la Universitat de Barcelona; cuidem-lo. És la història del Sr. Luis Jiménez, conserge històric a les Cúpules, de les Anes (Ana Pardo i Ana Vidal), amb dècades de dedicació com a PAS a la Secretaria d'Estudiants i Docència, de l'Àngels Ibáñez, que va patir com a administradora la pandèmia, o del Juan Carlos Gómez, que ens ha deixat aquest mateix any, a l'Oficina d'Afers Generals. O la història de l'estimada Amàlia Martínez, al servei de la cafeteria durant molts anys. Com a degà que he tingut l'honor de representar la Facultat en aquesta commemoració, no puc sinó agrair la vostra dedicació i el nostre compromís amb la institució. Espero que les noves generacions, tant de PDI com de PTGAS, puguin treballar en les millors condicions econòmiques i laborals possibles, les quals ens han de permetre encarar amb optimisme els propers cinquanta anys.

Som Geografia i Història, som UB.

Moltes gràcies.

Parlament de la Dra. Marina Solé Català, secretària general de la Universitat de Barcelona

Honorable Conseller, tinent d'alcalde, president del Consell Social, vicerectors i vicerectores, altres autoritats, degà, altres degans i deganes, senyores, senyors,

Soc aquí en representació del rector, que m'ha demanat sobretot que l'excusi: ja sabeu que a ell li agrada participar en aquests actes i que ho fa sempre que pot. Especialment quan són actes de celebració i reconeixement, com ara és el cas, però avui ell ha de ser a Múrcia per mirar de tancar un acord de places de professor per a la Universitat de Barcelona i, per tant, m'ha encarregat que el representi.

En qualsevol cas, en un acte de celebració com aquest és un plaer per a mi poder ser aquí amb vosaltres. El rector m'ha sol·licitat també que us traslladi alguns missatges de part seva, cosa que faré de manera breu.

Segurament alguns ja li heu sentit afirmar altres vegades que les facultats constitueixen el pal de paller de la Universitat de Barcelona. I això vol dir que són la part més visible de la institució. Des de la facultat més antiga, la de Medicina i Ciències de la Salut, fins a la més recent, la d'Infermeria, que es va crear encara no fa un any.

No és estrany que els estudiants, i no només els estudiants, de vegades s'identifiquin més amb la facultat en què es matriculen que no pas amb la institució en el seu conjunt.

Geografia i Història es va crear com a facultat independent per l'acord de la Junta de Govern de la Universitat de Barcelona d'11 d'octubre de 1973. Aleshores va ser quan es va aprovar de dividir les antigues facultats de Filosofia i Lletres, d'una banda, i de Ciències, per l'altra, en diverses facultats, a banda d'altres canvis.

Es volia donar resposta, com s'ha dit, a l'augment de la demanda per part de les generacions que arribaven a conseqüència del creixement demogràfic i, també, de l'accés a la universitat de les classes mitjanes i populars, que fins a aquell moment n'havien estat força al marge.

En l'àmbit que avui ens ocupa van néixer, a més de la Facultat de Geografia i Història, les facultats de Filologia i de Ciències de l'Educació. De les tres, només la Facultat de Geografia i Història ha mantingut fins avui el nom i l'estructura acadèmica, per bé que ha tingut diferents ubicacions, a la zona universitària de la Diagonal i aquí al Raval, on som ara, des de l'any 2006, amb un jaciment arqueològic excepcional i a prop de l'Edifici Històric.

El rector ha volgut destacar també en el seu missatge que la Facultat de Geografia i Història és un model de consolidació en termes acadèmics, tant pel que fa a la recerca com a la docència. A més de geografia i d'història, a la Facultat s'hi imparteixen les disciplines científiques d'antropologia, arqueologia i història de l'art, tant en graus com en màsters, i altres estudis de postgrau per a la formació continuada.

Donar una formació de qualitat als més de tres mil estudiants que té la Facultat és un objectiu prioritari i per aquest motiu es promou la innovació docent amb totes les eines que hi ha a l'abast.

En l'àmbit de la recerca, la Facultat és capdavantera a escala nacional i internacional amb un ventall ampli de grups de recerca amb diverses estructures: instituts, observatoris, centres de documentació, càtedres.

Des de totes aquestes estructures es desenvolupen línies de recerca diverses i s'aconsegueix captar cada vegada més fons competitius i no competitius. Així mateix, es treballa també per a la transferència i la divulgació científica.

Per acabar, vull referir-me al fet que som en un moment important de canvis, com diu el rector. El futur ja ha arribat i cal fer front als reptes que ens planteja el moment amb creativitat, amb esforç i sense perdre mai la il·lusió per allò que fem i cap on volem anar. La digitalització, la flexibilitat i l'agilitat són conceptes clau en aquest moment.

En aquest sentit, el rector em demana que us recordi que aquest procés de transformació de la Universitat de Barcelona no és possible sense la complicitat de les facultats.

Per tant, vull agrair la feina a totes les persones que treballen per al bon funcionament de la Facultat. Unes quatre-centes persones, comptant el professorat i el personal tècnic de gestió i d'administració i serveis. A uns i altres us desitjo un bon desenvolupament professional, que sigui profitós i enriquidor tant en l'àmbit personal com institucional. Us necessitem a tots i a totes.

Quedo a la vostra disposició per al que calgui sempre que estigui a les meves mans. Moltes gràcies!

Intervenció del Dr. Joaquim Nadal i Farreras, conseller de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya

Senyor tinent d'alcalde, president del Consell Social, vicerectors, vicerectores, secretària general, degà, degans i deganes, «degans estat», com em deia un rector d'una universitat quan em parlava de la meva condició d'alcalde,

Sovint jo parlo de temes universitaris i poc o molt em refereixo al meu propi context. Dic «la meva universitat, la Universitat de Girona», o «la meva universitat, la Universitat Autònoma», i aleshores en Joan Guàrdia, l'Alcoberro ho sap perfectament, si és un acte en què hi ha més rectors i estem plegats, assenyala:

— Escolta, perdona, què t'has cregut? On vas fer la llicenciatura, tu?

— Home, a la Universitat de Barcelona. A la central, a l'edifici de la Gran Via de la Facultat de Lletres.

— I on vas fer la tesi?

— També allà mateix.

— Doncs deixa't de punyetes, tu no ets ni UdG ni UAB, tu ets UB.

Per tant, jo soc, en sentit estricte, Universitat de Barcelona, perquè la meva història com a estudiant i com a llicenciat i com a doctor l'he fet absolutament en el marc d'aquesta casa.

Amb una característica, que és que —i m'ha ajudat molt el parlament d'en Jordi Casassas—, jo soc llicenciat d'abans que aquesta casa fos facultat.

Vaig acabar l'any 1969, perquè vaig fer quart i cinquè en un any, i després vaig fer la llicenciatura l'any 1970 i me'n vaig anar. Però tot

plegat em situa en l'entorn de la prehistòria d'aquesta facultat, en un context que em sembla que val la pena de remarcar i que és que la continuïtat institucional té tot el sentit del món sigui quin sigui l'artefacte jurídic administratiu de cada moment: la meva facultat és matriu d'aquesta, sense cap mena de dubte, i aquesta és evolució d'aquella. I molts dels professors van començar en aquella, van acabar en aquesta i la majoria ara ja estan, naturalment, jubilats. Però tot plegat indica: u, la continuïtat institucional, i dos, una altra cosa que heu dit diversos dels que heu intervingut, que és que allò que el que compta més no són els edificis, sinó les persones, totes les persones, les que van configurar la que va ser la meva facultat, les que han anat configurant els edificis de Pedralbes, el trasllat cap aquí i tot el que això representa. I la veritat és que el context arquitectònic té importància: el retorn al centre de la ciutat té molta importància i la proximitat de l'Edifici Històric jo crec que també té molta importància. I l'episodi de Pedralbes va ser una diàspora poc desitjable per aquesta arquitectura anomenada «brutalista», i probablement ho era, perquè les poques vegades que hi vaig anar a veure, per exemple, el Pep Termes, em semblava una cosa bastant inhòspita. Però, finalment, després he vingut aquí moltes vegades a veure el Xavier Roigé, a veure el Toni Segura, en el moment en què era director de l'*Índice Histórico Español*, a veure la Queralt Soler, a fer reunions de recerca, a veure molta altra gent. Jo m'he anat movent i ara ja soc un perfecte jubilat, com molts dels que sou aquí, però en el fons em sento molt directament vinculat a aquesta història que ara commemoreu, específicament els cinquanta anys d'una facultat que té una arrel molt més profunda i molt més antiga.

Crec que els valors que subratllava la secretària general en el missatge del rector també són molt evidents: el pes de la recerca, la primacia d'aquesta universitat en el conjunt de les universitats de l'Estat pel que fa a la seva projecció internacional.

Tot això representa el bagatge, el mèrit, el reconeixement que té i ha de tenir aquesta facultat en el context de la Universitat de Barcelona, en el sistema de recerca i universitats de Catalunya, en el conjunt de l'Estat i, naturalment, en la seva projecció internacional.

De manera que em sento molt feliç d'acompanyar-vos, de sentir-me'n molt directament part. En el fons, només d'entrar he vist una companya de curs, la Mercè Tatjer, l'Horacio Capel, primer professor de la colla que va portar el doctor Joan Vilà i Valentí, i he llegit una piulada de la Mireia Freixa que deia: «La bona notícia del dia és aquest acte de celebració dels cinquanta anys de la Facultat de Geografia i Història». La Mireia Freixa també era d'aquella colla que vam estudiar entre els anys 1966 i 1970, i que, per tant, estem en la prehistòria de l'actual Facultat de Geografia i Història i a cavall del Pla Maluquer, que també significa moltes coses d'aquell context.

És veritat el que ha explicat en Jordi: l'aurèola de Vicens s'havia difuminat molt ràpidament, el record de Bosch i Gimpera retornava gràcies al doctor Pericot i a d'altres, després la nissaga Pericot ha tingut continuïtat, i en Gràcia hi ha dedicat estudis en epistolaris concrets. Tot plegat configura un entramat que ens fa explicar —tots som del ram que som i en aquest entorn ho hem de reivindicar— que és molt difícil explicar el futur sense entendre el passat. Per tant, ens interessa saber d'on venim, què ha succeït, què representa aquesta universitat, què representa aquesta facultat, què han representat els successius professors i professores que hi ha hagut, i ens interessa, sobretot, per pensar el futur i per intervenir en el futur, i per construir el futur. És veritat que els que ja estem a la reserva ens ho hem de mirar amb un punt de serenitat i optimisme, però també és veritat que hem de reconèixer que els temps són nous, que els temps canvien, que passen moltes coses, que hi ha problemes nous, que hi ha solucions noves i que les hem d'abordar i hem de tenir la valentia de reflexionar sobre quina és la situació de la universitat de Catalunya avui, el 2024, quines són les possibles solucions, cap on hem d'anar, sabent que el punt de partida és més que raonable, el nivell de la recerca és excel·lent, el nivell de la docència és molt alt. Tots plegats no hem pas de mortificar-nos en una autocrítica excessiva, sinó simplement mirar endavant i dir: molt bé, som on som, i ara hem de tirar més endavant encara.

Aquest és el compromís que en representació del Govern he intentat aplicar durant el temps que he estat conseller de Recerca i

Universitats, i és veritat que aquí es produeix també una situació una mica singular: el nom ha volgut recollir aquesta dualitat d'un sistema de recerca i d'universitats que té dues branques, però en el 80 % dels casos la gent parla de la Conselleria d'Universitats, no de la de Recerca i Universitats, perquè el sistema universitari probablement mana, com a nom, per damunt del sistema de recerca. Entre altres coses, és singular perquè, en l'àmbit de la universitat, la recerca és un factor primordial, ni que només sigui perquè en les acreditacions l'AQU el que valora és la recerca, i no la docència, i això és una paradoxa una mica singular que jo crec que també haurem de resoldre perquè si no, anirem acreditant i acreditant la recerca i tothom tindrà tots els trams i molts sexennis i no sé quantes coses més, però a l'hora de la veritat es produirà allò que s'ha comentat que el refugi dels catedràtics consolidats eren les assignatures de tipus C per no fer les de cent estudiants de primer. El bon professor no s'amaga de donar classes a un grup de cent i intenta seduir i captivar i capturar els estudiants i les estudiants per a aquest món.

De manera que, en fi, aquest és el panorama. Veig tanta quantitat de coneguts i amics diversos... Només en arribar, se m'acosta el Josep Maria Torras i Ribé i em diu: «Eh, soc el Pierre Vilar d'Igualada». Veig l'Andreu Mayayo i tanta altra gent...

Em sento com a casa en part perquè aquesta és casa meva, però sobretot perquè és casa de tots, i és una casa en què, més enllà de les parets que ens acullen, es construeix el futur dels recursos humans del món de la recerca i de l'ensenyament universitari per al present i per al futur. Per molts anys.

